

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej mgra Artura Orła

pt. „*Fundusze Unii Europejskiej jako czynnik poprawy konkurencyjności
regionów Polski Wschodniej*”

napisanej pod kierunkiem dr hab. Tadeusza Dyra prof. UTH

na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Prawnych Uniwersytetu Technologiczno-
Humanistycznego im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu

Uwagi ogólne

Zmiany zachodzące w europejskich procesach integracji gospodarczej i społecznej (jak również procesy globalizacji) wpływają na poziom zróżnicowania rozwoju regionalnego oraz zdolność do efektywnego konkutowania na rynku krajowym, europejskim i globalnym regionów poszczególnych państw Unii Europejskiej. Zniwelowanie różnic rozwoju gospodarczego poszczególnych regionów ma istotne znaczenie dla wzrostu gospodarczego całej Unii Europejskiej i wzmocnienia jej konkurencyjności w gospodarce światowej. Dlatego też polityka regionalna Unii Europejskiej koncentruje się na finansowym wsparciu wzrostu i rozwoju gospodarczego regionów, którego celem jest wyrównywanie dysproporcji w zakresie zrównoważonego rozwoju infrastruktury ekonomicznej, jakości życia mieszkańców oraz wzmocnienie zdolności konkurencyjnych. Unijna polityka ekonomiczna w zakresie kształtowania spójności i konkurencyjności regionów ulegała wielu zmianom w odniesieniu do określanych celów i instrumentów wsparcia finansowego. Nie mniej jednak zawsze jej celem nadrzędnym było polepszenie szans rozwojowych dla obszarów słabo rozwiniętych gospodarczo oraz wzrost dostępności obszarów peryferyjnych. Problematyka konkurencyjności regionów oraz czynników ją kształtujących jest istotnym problemem badawczym. Stąd też można wskazać znaczne zainteresowanie badawczo-naukowe tymi

zagadnieniami w wielu ośrodkach naukowych. W tym nurcie badań można również umiejscowić recenzowaną rozprawę doktorską Mgra Artura Orła pt.: „*Fundusze Unii Europejskiej jako czynnik poprawy konkurencyjności regionów Polski Wschodniej*”, podkreślając trafność i aktualność dokonanego wyboru tematu, w pełni odzwierciedlającego realia rozwoju gospodarczego polskich województw zwłaszcza tzw. ściany wschodniej.

Aktualność i ważność tego zagadnienia wynika z dwóch przyczyn:

- problemy wynikające z wysokiego zróżnicowania rozwoju regionalnego występują również w Polsce, dotyczą one regionów Polski Wschodniej obejmujących pięć województw – lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie, (Autor dla potrzeb analiz empirycznych w pracy przyjął pojęcie regionu jako tożsame z terytorium województwa ze względu na możliwość pozyskania wiarygodnych danych statystycznych gromadzonych i udostępnianych w ramach statystyki publicznej),
- w perspektywie finansowej 2007-2013 utworzono specjalny fundusz dla tych regionów – Program Rozwoju Polski Wschodniej.

Przedłożona do recenzji praca jest bardzo obszernym, liczącym 256 stron standardowego tekstu opracowaniem łącznie z tabelami (70) i rysunkami (11) stanowiącymi uzupełnienie treści pracy oraz aneksem (22 tabele). Przygotowując rozprawę Autor wykorzystał 112 pozycji bibliograficznych w tym 22 obcojęzyczne, 32 opracowania i raporty w tym 6 obcojęzycznych oraz 21 aktów normatywnych (łącznie 165 źródeł bibliograficznych).

Cel i teza pracy

W oparciu o studia literaturowe oraz badania empiryczne Autor podjął próbę analizy funduszy Unii Europejskiej jako czynnika poprawy konkurencyjności regionów Polski Wschodniej. Doktorant sformułował następująco główny problem badawczy (str. 6): *Czy instrumenty polityki regionalnej, w tym fundusze Unii Europejskiej przyczyniły się do poprawy konkurencyjności regionów Polski Wschodniej oraz wyrównywania istniejących w Polsce dysproporcji rozwojowych?*, oraz problemy badawcze szczegółowe w postaci następujących pytań:

1. Czy istnieje przestrzenne zróżnicowanie konkurencyjności regionów w Polsce?
2. Czy, a jeśli tak, to na które sfery życia najsilniej oddziaływały fundusze Unii Europejskiej?
3. Czy i w jakim zakresie, fundusze UE wpływają na konkurencyjność regionalną w Polsce?

4. Czy i w jakim, stopniu fundusze UE, przyczyniają się do wyrównywania dysproporcji rozwojowych w Polsce?

Jako główny cel pracy Doktorant wskazał (str. 7): *ocenę wpływu funduszy Unii Europejskiej, na konkurencyjność regionów Polski Wschodniej oraz wyrównywanie dysproporcji rozwojowych pomiędzy tymi regionami, a pozostałym obszarem Polski, wraz z następującymi celami szczegółowymi takimi jak:*

1. *Identyfikacja czynników determinujących konkurencyjność regionów.*
2. *Ocena przestrzennego zróżnicowania konkurencyjności regionów w Polsce.*
3. *Ocena wpływu instrumentów polityki regionalnej UE na konkurencyjność regionów Polski Wschodniej.*
4. *Ocena poziomu konwergencji regionów w Polsce.*

Ponadto Autor sformułował główną tezę badawczą pracy (str. 7) stwierdzając, że: *wykorzystanie funduszy Unii Europejskiej mimo pozytywnego wpływu na poprawę czynników determinujących konkurencyjność, w niewielkim stopniu przyczyniło się do wyrównania dysproporcji rozwojowych pomiędzy regionami Polski Wschodniej, a pozostałymi regionami Polski.* Do zweryfikowania tak sformułowanej tezy Autor wskazał następujące hipotezy badawcze:

Hipoteza 1: *Regiony w Polsce charakteryzują się wysokim poziomem zróżnicowania konkurencyjności.*

Hipoteza 2: *Efektom wykorzystania środków z funduszy Unii Europejskiej w latach 2007–2013 jest poprawa wyposażenia regionów Polski Wschodniej w infrastrukturę ekonomiczną i społeczną*

Hipoteza 3: *Fundusze Unii Europejskiej przyczyniły się do znacznej poprawy poza infrastrukturalnych czynników determinujących konkurencyjność regionów Polski Wschodniej.*

Hipoteza 4: *Pomimo istotnej poprawy konkurencyjności regionów Polski Wschodniej, nie nastąpiło wyrównanie dysproporcji rozwojowych w stosunku do pozostałych obszarów.*

Analiza treści hipotez oraz celów pracy, ich odniesienie do dalszych wywodów w pracy, zakres wykorzystanych metod badawczych daje podstawy do pozytywnej oceny warsztatu naukowego Doktoranta jako właściwie ukształtowanego.

Ocena tematu, celów i hipotezy badawczej oraz struktury pracy

Realizacja celów rozprawy oraz weryfikacja przyjętych hipotez badawczych nastąpiła w toku rozważań zaprezentowanych w pięciu rozdziałach, poprzedzonych wstępem oraz we wnioskach podsumowujących rezultaty badań. Konstrukcja pracy jest spójna i logiczna o wyraźnie zarysowanej tematyce. Treść rozdziałów jest powiązana z tytułem pracy i stanowi konsekwentne rozwinięcie założonych wyzwań badawczych. Rzeczowy układ pracy charakteryzuje się spójnością i logiczną sekwencją myślową poszczególnych jej części. Niemniej jednak podział treści na rozdziały nie jest proporcjonalny, można zauważyć dysproporcję między rozdziałem trzecim (59 stron) a rozdziałami czwartym (21 strony) i drugim (27 stron). Również ilość podrozdziałów w poszczególnych rozdziałach pracy jest bardzo zróżnicowana od trzech podrozdziałów w rozdziale drugim i czwartym do ośmiu podrozdziałów w rozdziale trzecim i dziewięciu podrozdziałów w rozdziale piątym.

Na podstawie przyjętych celów pracy oraz hipotez badawczych można stwierdzić, że w pracy podjęto interesujące i mało jeszcze zbadane w Polsce zagadnienie.

W rozdziale pierwszym rozprawy zatytułowanym „*Konkurencyjność regionów jako kategoria ekonomiczna*” (33 strony) w sposób poprawny w oparciu o literaturę przedmiotu przedstawiono pojęcie i istotę konkurencyjności, ze szczególnym uwzględnieniem poziomu regionów. Zaprezentowano zależności pomiędzy konkurencyjnością a wzrostem i rozwojem gospodarczym, oraz dokonano szczegółowego przeglądu czynników kreujących konkurencyjność regionów. Autor wykorzystując metodę krytycznej analizy literatury przedmiotu przedstawił metody i wskaźniki służące pomiarowi konkurencyjności regionów. Na tej podstawie omówiono koncepcję konwergencji. Treść rozdziału pierwszego stanowi dobrą podbudowę teoretyczną dla dalszych rozważań podjętych w pracy oraz podstawę wyboru metod badawczych wykorzystanych w pracy.

Rozdział drugi pt.: „*Polityka regionalna UE jako przedmiot badań ekonomicznych*” (27 stron) obejmuje problematykę polityki regionalnej Unii Europejskiej. Autor omówił w nim zasady i przyjęte ramy prawne regulujące politykę regionalną, oraz jej zakres i cele. Przedstawił również instrumenty polityki regionalnej stosowanej we Wspólnocie do efektywnej realizacji jej celów. Scharakteryzował ponadto realizowane programy operacyjne.

W rozdziale trzecim (najobszerniejszym) pt.: „*Instrumenty wspierające konkurencyjność regionalną w perspektywie finansowej 2007-2013*” (59 stron)

przedstawiono zagadnienia związane z wykorzystaniem funduszy Unii Europejskiej w Polsce w ujęciu regionalnym w perspektywie 2007-2013. Omówiono Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (NSRO) 2007-2013 jako podstawę wykorzystania funduszy Unii Europejskiej przez regiony w Polsce, wskazując podstawowe cele i wskaźniki realizacji NSRO. Scharakteryzowano istniejące programy operacyjne wraz z identyfikacją osi priorytetowych oraz alokację środków. Szczególną uwagę poświęcono ocenie celowości i efektywności wdrażanych programów na terenie Polski Wschodniej, będącej podstawowym obszarem badawczym pracy. Ponadto przedstawiono podział środków na poszczególne Programy Operacyjne w latach 2007-2013 w przeliczeniu na jednego mieszkańca i jedno kilometr kwadratowy powierzchni województw. Na podkreślenie zasługuje dokonanie bardzo szczegółowej charakterystyki realizowanych programów.

W rozdziale czwartym zatytułowanym *„Rezultaty inwestycji współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej realizowanych w latach 2007-2013 w ramach Programów Operacyjnych na obszarze Polski Wschodniej”* (21 stron) zaprezentowano wyniki analiz statystycznych, dotyczących oceny poprawy wyposażenia regionów Polski Wschodniej w infrastrukturę ekonomiczną oraz jakości środowiska naturalnego i życia mieszkańców. Do analizy przyjęto te czynniki, których zmiana wynikała z możliwości wykorzystania wsparcia z funduszy Unii Europejskiej. Charakteryzując rozwój infrastruktury ekonomicznej zwrócono uwagę na infrastrukturę transportową (drogową i kolejową), infrastrukturę wodno-kanalizacyjną i infrastrukturę energetyczną. W zakresie poprawy jakości środowiska naturalnego wzięto pod uwagę wskaźniki zanieczyszczeń gazowych i pyłowych w przeliczeniu na jeden kilometr kwadratowy powierzchni województwa oraz rozwój oczyszczalni ścieków. W odniesieniu do jakości życia mieszkańców wzięto pod uwagę grupy wskaźników dotyczących bezpieczeństwa publicznego, dostępności placówek kultury i sztuki oraz handlu i gastronomii. Wskazane trendy zmian w regionach Polski Wschodniej odniesiono do średniej dla Polski. Pozwoliło to Autorowi na wstępne porównanie tendencji do wyrównywania dysproporcji rozwojowych w Polsce.

Rozdział piąty pt.: *„Ocena zmian konkurencyjności regionów w Polsce w latach 2006-2015”* (55 stron) prezentuje ocenę przestrzennego zróżnicowania konkurencyjności regionów Polski, oraz pozycji konkurencyjnej regionów Polski Wschodniej. W pierwszym podrozdziale rozdziału przedstawiono założenia metodyczne oceny konkurencyjności regionów i jej zmiany. Do oceny skonstruowano model ekonometryczny przy wykorzystaniu metody wskaźników pojemności informacyjnej (metoda Hellwiga) dla dwóch okresów, tj.

początku (rok 2006) i końca (rok 2015) perspektywy finansowej 2007–2013. Dokonano oceny potencjału demograficznego, gospodarczego, rynku pracy, jakości życia mieszkańców, kapitału intelektualnego i społecznego oraz infrastruktury ekonomicznej. W rozdziale tym również obliczono syntetyczny miernik konkurencyjności regionów polskich oraz wskaźniki konwergencji dla głównych czynników determinujących konkurencyjność regionów w Polsce.

W zakończeniu rozprawy Doktorant podsumowuje zamierzone i osiągnięte wyniki badawcze na podstawie przeprowadzonych analiz, które stanowią główną część wniosków końcowych oraz odnosi się również do weryfikacji tezy i hipotez badawczych oraz osiągnięcia założonych celów pracy.

Uzyskane dane zostały starannie zaprezentowane w formie graficznej i tabelarycznej.

Należy podkreślić, że niekwestionowanym walorem recenzowanej pracy jest kompleksowa identyfikacja problematyki wykorzystania funduszy unijnych w perspektywie 2007-2013 jako czynnika poprawy konkurencyjności regionów Polski ze szczególnych uwzględnieniem regionów Polski Wschodniej.

Oceniając całościowo układ pracy stwierdzam jego poprawność (z drobnym wcześniejszym zastrzeżeniem) i odpowiednie dostosowanie do celów pracy i przyjętych hipotez badawczych. Zastosowany układ pracy pozwolił Autorowi na przedstawienie rozważań w sposób merytorycznie poprawny i dał możliwość zrealizowania celów pracy i weryfikacji hipotez badawczych. Autor wykazał się szeroką wiedzą w zakresie badanej problematyki, znajomością terminologii naukowej, umiejętnością doboru metod badawczych, samodzielnego formułowania i rozwiązywania problemów badawczych oraz logicznego wnioskowania. Doktorant bardzo swobodnie porusza się w obszarze teoretyczno-metodycznym badanej problematyki.

Recenzowana rozprawa doktorska stanowi oryginalne studium badawcze posiadające użyteczność zarówno metodyczną, poznawczą jak i aplikacyjną.

Ocena badań naukowych

Z dużym uznaniem można odnieść się do zakresu badań zrealizowanych przez Autora i zgromadzonych wyników badań. Zastosowana przez Autora prawidłowo procedura badawcza oparta została o następujące metody badawcze: metodę krytycznej analizy literatury, metody analizy i syntezy, pozwalające na kompleksowe i wieloaspektowe ujęcie

problematyki badawczej, metody analiz statystycznych umożliwiające ocenę trendów rozwoju infrastruktury oraz poza infrastrukturalnych czynników konkurencyjności regionów Polski Wschodniej i ich porównanie w do pozostałych regionów Polski oraz metody modelowania ekonometrycznego, pozwalające na zbudowanie modelu ilościowej oceny zróżnicowania poziomów konkurencyjności poszczególnych regionów, stanu wyposażenia infrastruktury ekonomicznej oraz relacji rozwoju infrastruktury z konkurencyjnością regionów.

Zrealizowane badania naukowe oraz wykorzystane metody badawcze należy ocenić pozytywnie jako te, które w pełni dały Autorowi możliwość zrealizowania celów pracy i udowodnienia hipotez badawczych.

Uwagi szczegółowe

Należy podkreślić, że praca ogólnie została przez Doktoranta przygotowana starannie (między innymi walory estetyczne graficznej i tabelarycznej prezentacji danych), jednakże Autor nie ustrzegł się usterek formalnych. Do błędów formalnych należy zaliczyć uchybienia redakcyjne. W szczególności odnośnie treści i redakcji pracy m.in. można wskazać:

- błędy literowe i stylistyczne,
- niejednakowe wcięcia akapitowe lub ich brak,
- brak spacji między wyrazami, między wyrazem a nawiasem (szczególnie rozdział piaty),
- brak wzmianki w tekście pracy o tabeli 1.1 (str. 21), tabeli 3.4 (str. 81), tabeli 3.38 (str. 127), tabeli 3.39 (str. 129), rysunku 5.7 (str. 204),
- str. 90 – ostatni akapit, podano 19,4 mln i 6,2 mln zamiast 19,4 mld i 6,2 mld,
- str. 126 w tabeli 3.37 podane są dwa razy te same wartości dla alokacji w ramach programów operacyjnych [mln] i udziału środków w łącznej alokacji w ramach programów operacyjnych – gdzie powinny być wartości procentowe,
- w tabelach nie zawsze podane są prawidłowo jednostki, w których wyrażone są wartości np. mld, mln, tys. itp.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę całość wywodów zawartych w recenzji stwierdzić można, że przedstawiona do recenzji praca doktorska jest oryginalnym i wartościowym opracowaniem

Autora a zawarte w niej treści mogą być również czynnikiem inspirującym do dalszych badań, w szczególności:

- praca stanowi samodzielny dorobek Autora,
- Autor dowiódł, że posiadała umiejętność postawienia problemu badawczego, wyznaczenia celów i hipotez badawczych, doboru materiału badawczego i zastosowania właściwych metod badawczych oraz właściwego sposobu analizy i syntezy wyników badań,
- praca jest opracowaniem wpisującym się w nauki ekonomiczne,
- praca oparta jest o oryginalny materiał badawczy, który został dobrze opracowany i zaprezentowany,
- Autor podjął i rozwiązał oryginalny problem naukowy, wykazując się odpowiednią wiedzą w zakresie nauk ekonomicznych,
- poprzez przygotowanie niniejszej rozprawy doktorskiej Autor wykazał umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Reasumując stwierdzam, że rozprawa doktorska mgra Artura Orła pt.: „*Fundusze Unii Europejskiej jako czynnik poprawy konkurencyjności regionów Polski Wschodniej*” odpowiada warunkom stawianym pracy doktorskiej, określonym w ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (wraz z późniejszymi zmianami). W związku z tym stawiam wniosek o dopuszczenie jej Autora do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

